

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДОШКІЛЬНИКІВ З ВАДАМИ ЗОРУ

Матеріали опубліковано у збірнику матеріалів регіональної науково-практичної конференції «Надання освіти особам з особливими потребами в умовах інклюзивного освітнього простору» – Лисичанськ: ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка» - Лисичанськ: ТОВ «КИТ – Л». , 2015

Автор статті: **Антохіна Н.В.**, практичний психолог комунального закладу «Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 5 «Усмішка»

Найбільшу кількість вражень про навколишній світ мозок отримує через зір. Зір є визначальним у формуванні уявлень про реально існуючі предмети і явища. За допомогою зору пізнаються суттєві ознаки різноманітних об'єктів (світло, колір, форма тощо), здійснюється орієнтація у просторі, спостерігаються зміни у природі. Зорово-просторові уявлення мають особливо важливе значення у руховій сфері (оскільки рухи розвиваються під зоровим контролем) та у процесі навчання, так як оволодіння буквами алфавіту, числовими зображеннями і т.п. базується на зоровому сприйнятті.

Тому при роботі з дітьми, що мають порушення зору, психологу (як і іншим спеціалістам) необхідно приділяти їм більше уваги, включати до занять спеціальні вправи, більше зусиль спрямовувати на формування сприйняття, координації рухів, розвиток дрібної моторики рук тощо.

Зрозуміло, що діти з порушеннями зору потребують особливих умов для повноцінного всебічного розвитку. Спеціальні дошкільні заклади та групи для дітей з порушеннями зору саме і є тими установами, що мають на меті виховання, лікування, можливе відновлення і розвиток порушених функцій зору у дітей та підготовку їх до навчання в школі.

Оскільки всебічний розвиток дітей з вадами зору передбачає роботу з тифлопедагогом, вчителем-дефектологом, вихователями, інструктором з фізичної культури, музичним керівником, логопедом, психологом, і спеціальною медичною сестрою (апаратне лікування), то психологічний супровід слід будувати як частину комплексної навчально-лікувально-розвивальної роботи.

У цій статті я не буду зупинятися на самих розвивальних заняттях. Звісно, акцент у них робиться на зорову і пальчикову гімнастику; також більше уваги приділяється розвитку пізнавальної сфери, зокрема - сприйняття (не тільки зорового, але і тактильного, слухового, навіть нюхового). При цьому основна мета роботи психолога не змінюється, тобто розвиток зору – лише додаткове завдання, а мета залежить від віку (така-ж сама, як і для здорових дітей).

Наприклад, при роботі з дітьми старшого дошкільного віку, що мають вади зору, психолог ставить перед собою такі **завдання**:

- формування позитивного ставлення до перебування у групі однолітків;
- розвиток комунікативних навичок, соціалізація дитини;
- покращення настрою дітей;
- профілактика негативних особистісних новоутворень;

- розвиток психічних процесів;
- розвиток зору, зокрема зорового сприйняття;
- формування позитивного образу «Я» дитини, що має порушення зору;
- формування психологічної готовності до навчання у школі.

Психодіагностична робота з дітьми, що мають порушення зору, нічим не відрізняється від аналогічної роботи зі здоровими дітьми; підбір методик залежить від вікової категорії і індивідуальних особливостей (потреб) дітей.

Але робота психолога не закінчується взаємодією виключно з дитиною. Ми працюємо і з батьками, і з вихователями.

І якщо вихователі спеціалізованих груп спеціально підготовлені до роботи з дітьми, що мають порушення зору і зазвичай не потребують особливої психологічної допомоги стосовно робочих, розвивальних моментів своєї діяльності (частіше вони звертаються до психолога з проблемами поведінки дітей, як і вихователі звичайних груп), то батьки таких дітей часто мають різноманітні психологічні запити стосовно розвитку, ставлення до дитини, проблем взаємовідносин, вони переживають за те, як приймуть дитину однолітки у школі тощо.

Навчання у спеціалізованій групі (чи класі) – це дуже добре з багатьох боків, але часто батьки переживають, що їхня дитина не має досвіду спілкування з «нормальними» дітьми, що інші діти будуть ображати, дражнити їхню дитину, а вона не зможе захистити себе, тому що звикла до взаємодії тільки з толерантними людьми, тими, для кого її окуляри чи оклюзія – норма.

Саме ця проблема зачіпає проблему інклюзії (включення дітей з особливими потребами до звичайного освітнього процесу з метою соціалізації таких дітей).

Сумний факт полягає в тому, що при спілкуванні із людьми з особливими потребами більшість людей відчувають страх, незручність та огиду. Основна причина такого відношення полягає у незнанні того, що ж таке порушення розвитку і що являють собою люди з особливими потребами.

Серед численних проблем, з якими стикаються батьки дитини, що має порушення зору, найбільш вагомою є відношення оточення.

Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Процеси інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітні навчальні заклади набудуть значного поширення і стануть успішними за умови зміни ставлення в суспільстві до цих дітей та до ідеї інклюзії, покращення матеріального забезпечення системи освіти, здійснення необхідної фахової підготовки майбутніх педагогів і проведення їх масової перепідготовки. Це довгий процес, і на даний момент наше суспільство що не готове правильно сприймати дітей, що якимось відрізняються від інших (особисто мені здається, що хтось нетерпимий завжди знайдеться у будь-якому суспільстві).

Тому дуже важливо навчити дитину захищатися, правильно реагувати на образи. Якщо вдома дитину налаштовують на те, що при будь-якій конфліктній ситуації слід починати бійку, або одразу скаржитися дорослому, або взагалі ні на що не

налаштовують, і дитина не знає, що робити і як поводитися, - це рано чи пізно призведе до появи психологічної травми в дитини, і може вплинути на її розвиток і успішність у навчанні.

Правильне виховання дошкільників з вадами зору в сім'ї має велике значення для їхнього загального розвитку. Дитину не слід, з одного боку, надмірно опікати, позбавляти ініціативи, самостійності. З іншого - не можна приділяти їй мало уваги і турботи.

Пропоную Вам ознайомитися з психологічними рекомендаціями для батьків дітей, що мають порушення зору, які я використовую у роботі (їх можна вивісити на стенді або усно надати під час консультації).

Як виховувати дитину з порушеннями зору (поради психолога для батьків)

1. Не відрізняйте свою дитину від інших, виховуйте в ній самостійність, впевненість у собі.
2. Не слід боятися гуляти з дитиною, подорожувати з нею.
3. З дитиною необхідно дуже багато розмовляти, спілкуватися, забезпечувати різноманітне коло спілкування (парк, дитячий сад, гурток, сусіди у дворі і т.д.)
4. Обов'язково потрібно розвивати слухову пам'ять дитини. Гарна пам'ять допоможе їй в навчанні і в житті взагалі. Треба розучувати з малюком вірші, пісні, іноземні слова і т.д.
5. Не варто обмежувати дитину в ліпленні, конструюванні, навіть малюванні. Нехай дитина не бачить результатів своєї «творчості», але повірте, вона отримує від малювання справжнє задоволення (особливо з двох до десяти років).
6. Слід читати дитині якомога більше, нехай це будуть не тільки казки та оповідання (відповідно віку), але і класика, фантастика. Дитина повинна визначити свої літературні смаки, а для цього треба ознайомити його з усім розмаїттям світу книг: прози і віршів. Якщо батькам ніколи читати самим, потрібно купувати більше касет, дисків, але все ж краще, коли читає улюблена мама, тато, бабуса, братик або сестричка.
7. Необхідно виховувати в дитині любов до фізичної праці і побутові навички. Нехай дівчата пробують готувати (звичайно, за допомогою дорослих), шити, в'язати, танцювати. Не варто обмежувати в рухах, в заняттях фізичними вправами.
8. Розвивайте в дитині можливі таланти, займайтеся спільною творчістю, подавайте власний приклад.
9. Пояснюйте, що окуляри - це не привід для сміху, готуйте дитину до того, як поводитися в ситуації насмішок (не варто ставитися до них занадто серйозно і тим більше показувати, що це хоч якось зачіпає дитину; навчіть її відповідати на насмішки легко і внутрішньо вільно, не бентежачись. При цьому поясніть, що насмішки – нешкідливі, інша справа - відверті знущання, на які реагувати потрібно просто обов'язково.).
10. Стосовно усього іншого - виховуйте свою дитину так само, як і звичайну.

Використані джерела:

1. В.П. Єрмаков, Г.А. Якунін. Розвиток, навчання і виховання дітей з порушеннями зору. М., 1990.

2. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник / За заг. ред. Колупаєвої А.А. – К.: – ТОВ ВПЦ «Літопис –ХХ» - 2010.